

Bij het tweede van de tien woorden (Exodus 20:3-6)

1. Geen beeld of afbeelding

Het tweede woord kun je lezen als een vraag naar de ideaalbeelden die we elkaar voorspiegelen. Van het ideale lichaam bijvoorbeeld, de ideale relatie, of de ideale carrière. Het ideaal van vooruitgang en economische groei. Welke beelden houden we vandaag hoog? En wat offeren we daar, individueel of als samenleving, aan op?

In zijn boek *God en de moraal* (2018) houdt Rochus Zuurmond niet op te benadrukken dat de bijbel ons wil leren om steeds eerst te vragen naar waar de macht ligt. Dat is, volgens Zuurmond, de godsvraag die voorafgaat aan alle moraal. Pas als je je realiseert wie welke macht in handen heeft, heeft het zin om te bedenken wat er zou kunnen of moeten gebeuren. Zo gelezen komen met het tweede woord vragen in beeld over wie welke macht in handen heeft als het gaat over de ideaalbeelden waarmee wij elkaar bestoken. Vragen over media, over *social media*, over tech-bedrijven, over politiek en religie, maar ook dichter-bij-huis – over mezelf. Welke macht heb ik? Bijvoorbeeld: welke idealen spiegel ik voor aan mijn kinderen?

In het lied 'Boek, jij bent geleefd' vraagt de dichter aan de bijbel: 'Zeg ons hoe te leven'. Het boek kent zijn grenzen: 'Niemand weet hoe jij moet leven, nergens staat het opgeschreven.' Maar zegt het boek dan niets over wat te doen? Jawel. Het lied zingt over liefde. Over trouw. Over vriendschap, recht en vrede. Dat is nog geen antwoord op de vraag hoe ik die woorden in een concrete situatie gestalte kan geven. Dat blijft, vrees ik, toch een kwestie van proberen en leren.

2. Tot in het derde of vierde geslacht. En verder.

Voor haar documentaire *Wit is ook een kleur* (2016, nog steeds te zien op 2doc.nl) interviewde Sunny Bergman dertig kinderen tussen de vier en zeven jaar. De kinderen krijgen tekeningen voorgelegd van kinderen die verschillen van huidskleur. Of ze krijgen twee babypoppen: de ene wit, de ander zwart. Welke pop is de liefste, vraagt ze de kinderen. Welke is het slimst, het mooist, welke is de baas? Wie krijgt in de klas het vaakst straf van de juf? Driekwart van de kinderen kiest steeds dezelfde poppen en afbeeldingen uit: de witte pop is het liefst, het mooist en het slimst. Ook de bruine en zwarte kinderen die ze in beeld brengt, kiezen zo. Zo klein als ze zijn spiegelen de kinderen ons voor welke boodschappen ze meenemen uit de filmpjes die ze zien, uit de boekjes op school, uit het gedrag van de mensen die ze ontmoeten. Hun ouders schrikken ervan. De meeste witte ouders vertellen dat ze thuis niet over kleur praten, omdat ze er geen thema van willen maken. Door het onbenoemd te laten hopen ze impliciet duidelijk te maken dat kleur geen verschil zou moeten maken. Dat ieder mens gelijkwaardig is. Maar dat, benadrukt documentaire, is de helft van het verhaal. Dat is namelijk zoals je zou willen dat het is. De andere helft van het verhaal is dat kleur helaas nog wél verschil maakt. Hoe meer inzicht we krijgen in de manieren waarop, hoe beter de gesprekken die we met onze kinderen kunnen voeren.

Afgelopen vrijdag werd Keti Koti gevierd, een dag om de afschaffing van de slavernij te gedenken. Het kabinet besloot om nog geen excuses te maken, want de timing zou niet goed zijn. Van de motivatie zakte mijn broek – of zomerrok – af. Op de NOS-website stond te lezen dat meespeelde dat het kabinet recent ook al excuses had gemaakt voor de missie van Dutchbat in Srebrenica. 'Er gaan stemmen op', las ik, 'om eerst een soort maatschappelijke dialoog hierover te starten'. De suggestie maakte me eerlijk gezegd moedeloos. Volgens mij hebben we de afgelopen jaren een – soms zelfs

heftig – maatschappelijk debat gevoerd over kleur, waarin overduidelijk werd hoe de Nederlandse slavernijgeschiedenis doorwerkt in de samenleving van vandaag. Dat het gesprek niet is afgerond lijkt me ook duidelijk. Maar dat het moet worden gestart...

Dat onrecht en leed nog generaties lang door-etteren is geen nieuw inzicht. Tot in het derde of vierde geslacht. Of verder. Het tweede woord van de tien voegt daar wel iets aan toe. Namelijk, dat ook het tegenovergestelde geldt: dat als we erin slagen onrecht te erkennen, als we naar elkaar luisteren, elkaars ogen weten te openen voor blinde vlekken, – elkaar vriendschap betonen – , dat we dan ook dáármee iets planten dat zal doorwerken. Zaad dat uitgroeit tot bomen aan de bron. Tot mensen die bloeien.